משנה · אחרונים · פתח עינים · סדר טהרות

פתח עינים על משנה כלים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על משנה כלים

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-משנה-כלים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ו 4
פרק ב 4
משנה א 4
פרק ג 4
משנה ב 4
פרק ה 5
משנה ג 5
פרק יא 5
משנה ה 5
פרק יד 6
משנה ה 6
פרק יז 6
משנה ט 6
משנה יד 6
משנה טז 7
פרק כח 7
משנה ה 7
פרק ל 7
משנה ד 7

פרק א

משנה א

אבות וכו' וש"ז וכו'. כתב רבינו שמשון והש"ז דישראל דוקא ולא דגוי ואפילו מדרבנן לא גזור כדאמרינן פרק בנות כותים קטן טהור אפילו לבית הלל ודוקא ש"ז של גדול אבל של קטן לא מטמאה וכו' והאי דכתב קטן טהור אינו מובן. ובדפוס פפד"מ המוגה מהגאון מהר"ר יוסף שמואל מקראקא הגיה וכן ש"ז של קטן טהור ואינו מחוור דמאי קאמר אפילו לבית הלל ותו דאח"כ כתב הא דקטן. ולי ההדיוט נראה פשוט דצ"ל כדאמרינן פרק בנות כותים קרויו טהור אפילו לבית הלל והוא לשון הש"ס פרק בנות כותים שרמז והוא בדף ל"ד ע"א. וכן מוכח מפירוש הרא"ש ורבינו עובדיה:

משנה ו

שמביאים ממנה העומר והבכורים וכו'. עיין מה שכתבתי בעניותי על דברי הרב הגדול מהרח"א בספר דרך הקדש ועל דברי מורינו הרב מהר"א נחום בספר חזון נחום. בספרי הקטן ברכי יוסף א"ח סימן תפ"ט ע"ש ובקונטריס זה לעיל שילהי בכורות בס"ד:

פרק ב

משנה א

כלי עץ וכו' פשוטיהן טהורין וכו' כלי חרס וכו' ושבירתן היא טהרתן. פירש רבינו האר"י זצ"ל כי מדבר בסוד המלכים דמיתו טעם היותם נשברים נטהרים מאותה קליפה בסוד הקליפה קדמה לפרי וזה טעם אשר פשוטי כלי עץ טהורים כי המ' דמלכים לא מתה ממש כי אם מעולפת ספירים וע"כ אינה מקבלת טומאה וז"ס וארעא אתבטלת ולא מיתת:

פרק ג

משנה ב

ר' יהודה אומר כאגוזים. כן פסק הרמב"ם בחיבורו וכתב הרב תי"ט דקי"ל הלכה כר' יהודה לגבי ר"מ ור"ש. ואפשר דהוא שיעור הבנוני לפי שראיתי למהריק"ו בתשובה שרש קס"ה [כצ"ל] דהכללות לא נאמרו על הדינים הבלתי נהוגים בדורנו עכ"ל הרב תי"ט. ובדפוס חדש כתב בגליון משם הרב מהר"ר שמשון חסיד וז"ל אבל הרמב"ם לא ס"ל כן שתמיד הולך בכל ספרו אפילו באינם נהוגים בכללות אלו וכו' וכן מוכח בגמרא מנחות דף נ"ב וכו' ופירש"י דקי"ל כר"י ור"ש הלכה כר"י וכו' עכ"ל וכבר אני בעניי

כתבתי דהרמב"ם והראב"ד והסמ"ג ורבינו עובדיה משתמשין תדיר בקדוש"ה ובטהר"ה בסדר קדשים וטהרות בכללות אלו ואין לסמוך על כלל מהר"י קולון כמ"ש בשער יוסף ומפורש בקונטריס אחורי תרעא דף ק"ע ע"ש. ומאי דמייתי מהש"ס דמנחות ופירש"י גם זה כיונתי לדבריו בשער יוסף דף צ"ה ע"ב ע"ש והוספתי להקשות למהר"י קולון דהוא ז"ל כתב זה הכלל בעד רש"י והרי רש"י סבר להפך ע"ש. דמורינו הרב חזון נחום הביא זה של מהריק"ו (יש שם ט"ס) משם הרב עץ חיים במשנה א' ולא זכר שהם דברי הרב תוספות י"ט במשנתנו והרב עץ החיים העתיק דבריו:

פרק ה

משנה ג

בית הפך ובית התבלין וכו' מטמאין במגע ואינן מתטמאין באויר דברי ר"מ ור"ש מטהר. הרמב"ם פי"ז דכלים דין ה' פסק כר"מ וכתב מרן בכ"מ אע"ג דר' שמעון פליג עליה פסק כר"מ משום דבפרק במה טומנין אמרינן וכו' ועוד דר' מאיר מחמיר עכ"ל והרב תי"ט פירש במ"ש אע"ג דר"ש פליג כלומר ובעירובין דף מ"ו קאי בתיק"ו היכא דפליגי ר"מ ור"ש עכ"ד ונראה דהכונה דכיון דר"מ ור"ש בעיא דלא איפשיטא וא"כ בשל סופרים הלך אחר המקל והו"ל לפסוק לקולא כר"ש בדין זה ועל זה תירץ דמשמע פרק במה טומנין דהלכה כר' מאיר. אמנם מה שסיים מרן ועוד דר' מאיר מחמיר לפום ריהטא לא ידענא כונתו שהרי מה שהוקשה לו למרן היינו דהו"ל לפסוק לקולא בדרבנן מאחר דמספ"ל הלכה כמי. ומאחר שכן מה תירץ דר' מאיר מחמיר הלא מצד שהוא מחמיר הוא מאי דקשיא לן אמאי פסק כר"מ ודוק:

פרק יא

משנה ה

וחכמים אומרים אין טמא אלא עקרב. כתב הרב תי"ט צ"ע חכמים היינו ת"ק ואני עני בספרי הקטן שער יוסף בקונטרס שבסופו סימן יו"ד דף ל"ג ע"ד הבאתי שהרב הון עשיר תידץ דחכמים אתו לאפוקי השרשרת וכו' ולא הונח לי כמ"ש שם. ועוד הבאתי שם שהרב בית דוד השיג על הרב תי"ט דאשתמיט מהרב תי"ט דברי התוס' ספ"ק דמנחות שהקשו התם כי האי גונא ותירוצו דמאי דקתני וחכמים וכו' היינו למסתם כת"ק ודקדקתי דהו"ל להקשות דזהו תלמוד ערוך פרק המפלת והזכירוה התוס' שם ספ"ק

דמנחות. ותו דלא אתמר הא אלא כי מסתבר טעמיה דחולק והכא סבר הרב תי"ט דלא מסתבר טעמיה דר"א ומשו"ה איכא לאקשויי חכמים היינו ת"ק:
והן עתה ראיתי דהרא"ש בפירושו כתב תימה דחכמים היינו ת"ק ולא הו"ל למתני אלא ובשעת חיבורן הכל טמא עכ"ל עין רואה דהרא"ש הקשה קושית הרב תי"ט וסלקא ליה בקשיא. ועל הרא"ש אין לומר דאשתמיטיתיה סוגית המפלת ולכן נר' כמו שכתבתי בעניותי דהרא"ש סבר דלא מסתבר טעמיה דר' אליעזר ומשו"ה מקשה א"נ דקי"ל דאין הלכה כר"א דשמותי הוא וא"כ הכא דהחולק ר' אליעזר פשיטא דהלכה כת"ק וזהו מאי דקשיא להו להרא"ש ולהרב תי"ט:

פרק יד

משנה ה

הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופנו וכו'. במשנתו של רבי אליעזר בן יעקב נחום הוא מורינו הרב סבא קדישא מהר"א נחום בספרו הבהיר חזון נחום הקשה על דברי הרמב"ם פ"ח ופי"א דלפי דבריו מתניתין אתיא דלא כר"י ור"ל וצ"ע. ואני השפל אומר דקושיא זו הקשו לי ואני בעניותי תירצתי ובאתי לכלל י"שוב כמש"ל במציעא על דף פ"ד עש"ב:

פרק יז

משנה ט

יתירה על של משה. שהיא בת ששה טפחים כן פירשו המפרשים וכן פירש"י במנחות דף צ"ח וכן פירש"י בעירובין דף מ"ח ד"ה של קדש. והתימה על מ"ש הרב תי"ט בשם רש"י דערובין וכבר התמרמר הרב יעב"ץ על הרב תי"ט הרבה:

משנה יד

בשני אין בו טומאה. שבו נברא רקיע כתב הרב יעבץ מכאן ק"ל עמ"ש פד"מ דף נ"ט ברשב"ח דנחיתו ליה אטמהתא ושאיל וא"ל אין דבר טמא יורד מן השמים דמאי מיבעיא ליה מתניתין היא והוא ז"ל האריך בזה וכתב דרבי רמזה במתניתין עיין בספר באורך שדבריו אינם מחוורין והפשוט דליכא ס"ד דאיכא ברקיעא טומאה דלפשוט ממתניתין אך דאסתפק כי לא ידע מהיכן באו וכמו שצדד גם הרב הנזכר והשיבוהו דכיון דמן השמים ירדו להצילו מן האריות ודאי הם טהורים מאחר שבאו ע"י נס והוא לא ידע

מהיכן באו דאם לא היו טהורין מן השמים היו עושים שיראה רשב"ח מהיכן באו וז"ש אין דבר יורד מן השמים בנס ובסתם ודוק כי קצרתי:

משנה טז

ומקל שיש בו בית קבול מזוזה ומרגליות וכו'. הרמב"ם בפירושו ורבינו שמשון והרא"ש ורבינו עובדיה פירשו שעושים כן לגנוב. והרב תי"ט דקדק מדברי הרמב"ם בחיבורו פ"ב שבית קבול מזוזה אינו משום גניבת מכס. וראיתי בערוך ערך מקל שפירש במשנתנו וז"ל פירוש אם יש בו עובי כדי לעשות נרתק למזוזה או למרגלית עכ"ל:

ועל כלן אמר ר' יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר וכו'. עמ"ש בעניותי בספרי הקטן דברים אחדים דף נ"ט ע"ב במה ששייך לזה בס"ד:

פרק כח

משנה ה

כפה שהוא טמא מדרס ונתנו על הספר וכו'. מכאן הביאו ראיה הרב מר וקציעה סימן קמ"ז והרב באר יעקב דמעיל שלבשה אשה יכולה להתנדב שיעשוהו לספר תורה ע"ש. ובמר וקציעה גזר אומר דאשתמיטתיה למור"ם משנה שלימה זו דמוכח בהדיא דאפילו בגדי אשה שרו לתשמיש קדושה. אך אוסיף להביט בספרו לחם שמים שכתב מכאן יש להוכיח קצת דכליה של אשה ובגדיה רשאין לעשות כלי קדש לס"ת וכן יש ללמוד ממראות הצובאות עכ"ל עין רואה דהכא כתב דיש להוכיח קצת ולא בא בטרוניא כמ"ש במר וקציעה. והאמת שיש מקום לדוחה דהא בדיעבד. וגם כלי הנעשה לצניעות דוקא ככפה שעל ראשה וגם הרב באר יעקב לא למד אלא לבגד הנעשה לצניעות. וממראות הצובאות אין ראיה אשר לא עלו עליה ודוק:

פרק ל

משנה ד

א"ר יוסי אשריך כלים וכו'. כתב רבינו שמשון בספר כריתות בחלק לשון למודים שער ב' סימן נ"ח דמכאן ראיה שהמשניות היו סדורות קודם לכן אלא שרבי בירר וסלת וקבע הלכה אבל המשנה והמסכתא לא זזה ממקומה שהרי רבי יוסי שקדם אמר אשריך כלים וכו' ע"ש והרב יעב"ץ כתבה מדנפשיה והיא של כת הקודמין חלקם בחיים: